

Při dalším rozvíjení naší socialistické společnosti již nelze vystačit jen s odvětvovými přístupy, které více či méně korespondují s jednotlivými specializovanými vědními disciplínami. Komplexnost otázek, před nimiž stojí naše společnost a jež vytyčil XIV. sjezd Komunistické strany Československa, vyvolává stále naléhavěji potřebu dále prohlubovat mnohaoborovou součinnost v praxi i ve vědě. Rychlost změn vyvolaných rozvojem vědy a techniky a akcelerovaných socialistickými výrobními vztahy vyžaduje marxistické, vědecky pravdivé postižení vazeb mezi různými sférami života a jejich vzájemnou harmonizaci.

Jedním z klíčových bodů přitom je stále hlubší sebezpoznání člověka a společnosti jako aktivního subjektu řídicího uvědoměle svůj další rozvoj a současně i jako objektu, jež změny zasahují v jeho materiálním bytí i vědomí a jenž se jim musí do určité míry přizpůsobovat. Významnou oblastí, kde člověk zvlášť intenzívně pocítuje rychlost změn přetvářejících podmínky jeho života, je oblast hmotného životního prostředí. Proto se pocítuje stále naléhavěji potřeba hlubšího pochopení objektivně nového postavení člověka v přírodě i v hmotném prostředí, které si vytváří, aby vedlejší důsledky dalšího rozmachu výrobních sil nenarušily potřebnou rovnováhu mezi člověkem a okolním světem.

1. K otázce sebezpoznání a sebezpřeměny člověka

A to je první otázka, k níž bych chtěl říci pár slov.

Jestliže konstatujeme, že nové stadium vývoje, do něhož vstupujeme na prahu tzv. vědeckotechnické revoluce, vyžaduje stále hlubší sebezpoznávání a sebezpřeměnu člověka a společnosti jako aktivního sub-

jektu, pak to také znamená sebezpoznání člověka v průběhu dějinného vývoje. Přitom je evidentní, že jak v nejobecnější, tak v nejkonkrétnější rovině je bytí i vědomí člověka neodlučně spojeno s vývojem jeho vztahu k hmotnému světu, k přírodě, z jejíhož lůna vzešel jako antropozoon, ale z jejíž animální složky se vyčlenil jako bytost společenská.

Proto nelze proces sebezpoznávání a sebezpřeměny oddělit od dějinného pohledu na vztah člověka k přírodě; je to nutné, abychom pravdivě pochopili přítomnost a mohli co nejsprávněji odhadnout i aktivně usměrnit budoucnost. Teprve tento historickomaterialistický a dialektický pohled nám umožní pochopit hloubku změn, na jejichž prahu se nacházíme.

Diváme-li se z tohoto zorného úhlu na vývoj vztahu člověka k hmotnému světu (a obecně k přírodě) v posledních dvou staletích, můžeme konstatovat, že během této historicky krátké epochy dospěl zrychlující se vývojový pohyb lidstva do situace, kdy se od základu mění veškeré životní dimenze, a to v takovém měřítku, že předstihují nejmělejší představy našich otců a dědů. Dnes začíná být realitou i to, co se ještě před několika desítkami let mohlo považovat jen za nereálné, utopistické fantazie. Vývojový pohyb lidstva nabývá takové dynamiky, že z pouhého pohledu vpřed, bez opření se o to jediné, co poskytuje pevnou oporu, totiž o hluboké pochopení minulosti a přítomnosti, by se nám snadno zatočila hlava závratí.

V tom tkví podstata historickomaterialistického a dialektického přístupu ke všem otázkám současného i budoucího života. A právě takový pohled na perspektivu naší společnosti nás nutí, abychom v souvislosti s nesmírně dynamickým rozvojem výrobních sil i v souvislosti s nebývalým růstem světové populace za-

* Z vystoupení na semináři „Vědeckotechnický rozvoj a efektivnost národního hospodářství“, konaném ve dnech 26.–27. března 1973 v Liblicích.

čali daleko hlouběji pronikat do podstaty tzv. ekologických vztahů člověka k přírodě a k životnímu prostředí. Není tedy náhodným jevem, že právě otázka tzv. životního prostředí se začíná stávat jednou ze stěžejních otázek, s nimiž se musí současně a nejbližší generace vyrovnat. Veškeré dosavadní poznatky o základních existenčních problémech lidstva na konci dvacátého století nás vedou k elementárnímu a souhrnnému poznatku nezbytnosti společenských změn, k nimž musí lidstvo dospět, aby mohlo překlenout nebezpečí celosvětové ekologické krize, která by mohla ohrozit člověka v jeho prostém materiálním, biologicky či ekologicky pojatém bytí. Není také náhodou, že se otázky péče o životní prostředí stávají předmětem ideového střetání a že jsou to právě socialistické země, které věnují účinné péči o životní prostředí stále soustředěnější pozornost. Ve světové literatuře, ale i při četných mezinárodních jednáních se konstatuje, že žádný sociální organismus již nemůže hospodařit libovolně a pouze z hlediska svých omezených zájmů s přírodním bohatstvím vyskytujícím se na jeho území, aniž bere ohled na důsledky, jimiž mohou být postiženy i sociální organismy žijící v jeho blízkosti, a dokonce kdekoliv na světě. Protesty proti zkouškám nukleárních zbraní, které provedla nedávno Francie, jsou toho výrazným dokladem. Transfer radioaktivních zplodin v atmosféře či v mořích může dnes poškodit mnoho živých organismů i lidí kdekoliv na naší planetě. A tak bychom mohli hovořit o jakémkoliv znečišťování vod či ovzduší, o narušování přírodních mechanismů v oblasti klimatu a o řadě dalších otázek, které se dotýkají všech lidí na světě. Stále naléhavěji se prosazuje požadavek, aby vědomím lidí pronikalo stále hlubší pochopení nové reálné situace, která činí existenci každého jednotlivce i různých sociálních skupin závislou na ekologické situaci lidstva jako celku. Stále naléhavěji se ukazuje potřeba takového uspořádání mezilidských vztahů, které umožní regulovat aktivity jednotlivců, sociálních skupin i celých sociálních organismů tak, aby se zabránilo znehodnocování přírodních zdrojů i životního prostředí.

Jinými slovy řečeno, prostřednictvím „ekologického bytí“ se na vyšší úrovni

civilizace (k níž dospěl člověk druhé půle dvacátého století) potvrzuje základní zákonitost priority materiálního bytí před vědomím čili následnosti vědomí za bytím. Je to i tato ekologická stránka lidského života, která nás v souladu se zákonitou jednotou výrobních sil a výrobních vztahů vede k dobudování nového společenského řádu, kde společenské vlastnictví výrobních prostředků, včetně přírodních zdrojů, umožní plánovitě hospodařit s přírodním bohatstvím i s životním prostorem.

Vše nasvědčuje tomu, že člověk již dospěl k určitému kritickému bodu intenzity ovlivňování přírodních jevů, aniž si v celé hloubce uvědomuje, co znamená pro jeho další rozvoj fenomén, který nazýváme zdravým a kulturním životním prostředím.

V daném okamžiku není rozhodující, zda a do jaké míry se nám již podařilo definovat pojem „životní prostředí“ tak, aby se vyhovělo všem specializovaným vědním disciplínám, které vznikly v minulém údobí rozvoje vědy. Faktem však zůstává, že zejména v hospodářsky vyspělých a hustě zalidněných zemích přestávají existovat původní, přirozené podmínky života a že vše, co zde obklopuje člověka, je dnes již novou, polidštěnou přírodou, v jejímž lůně se člověk nachází jako kvalitativně nový druh, který přizpůsobuje prostředí svým potřebám, ale současně se musí novým podmínkám prostředí stále více sám přizpůsobovat. Toto přizpůsobování uskutečňuje ve dvou základních rovinách: v rovině intelektuální adaptability a v rovině biologické adaptability.

Porovnáme-li pak tyto dvě roviny přizpůsobivosti, dospíváme k názoru, že intelektuální adaptabilita je větší a přizpůsobování tohoto druhu je rychlejší, než je tomu u adaptability biologické. Vždyť biologická vybavenost dnešního člověka se v podstatě neliší od vybavenosti člověka v antickém Řecku. Proto se člověk snaží nahrazovat nedostatek biologické adaptability tím, že ji přenáší do sféry přizpůsobování hmotného prostředí svým potřebám. Proto také umělá tvorba životního prostředí ve velkých dimenzích celých územních regionů, ba až subkontinentů, je jedním z typických druhových znaků společenského člověka.

Jestliže však jiné aktivity, které ve sféře materiální produkce prospívají společnosti, současně stále intenzivněji mění svět nepříznivě z hlediska prostředí (mám zde na mysli sféru dosavadního způsobu exploatace přírodních zdrojů pro výrobu užitečných statků, včetně stoupající produkce různých odpadních škodlivin), pak to klade stále větší nároky na přizpůsobování člověka změnám v prostředí, které sám způsobil, a vede to i k potřebě usměrnit veškeré aktivity, jimiž člověk zasahuje svět, z hlediska péče o příznivé životní prostředí. To se pak začíná promítat do celé ekonomické i sociální sféry života.

Je však velmi obtížné najít správné východisko jen na základě zkoumání procesů probíhajících v přítomnosti. To nás nutí, abychom celý komplex problémů s tím souvisejících nazírali i v dimenzi času, z hlediska dějin vztahu člověka k přírodě. Teprve historický pohled nám může ukázat, že zde vskutku nejde pouze o plynulý „evoluční“ proces, ale že ve velkých epochách (ve smyslu dějinné periodizace) procházel vývoj výraznými mezníky, kdy se postupně nahromaděné změny kvantitativní stávaly zdrojem revolučních změn v novou kvalitu. To nám též napovídá, že se blížíme k takovému převratnému „uzlovému dějinnému bodu“, nebo že je už prožíváme, ale současně nám tento přístup umožňuje najít paralely obdobných základních zvratů v minulosti a vzít si z toho potřebné poučení.

Při dějinném pohledu na životní prostředí se často přihlíží k příliš krátkému údobí vývoje společnosti, jako by dějiny lidstva začaly až v třídně antagonistických formacích. Zatím se nebere dostatečně vážně v potaz skutečnost, že zejména z ekologického hlediska před všemi třídně antagonistickými formacemi procházel člověk historicky nejdelším a velmi závažným údobím svého vývoje, totiž údobím, které nazýváme prvobytně pospolnou formací, v němž se zrodil a rozvinul jako člověk rozumný.

A právě v epoše, kterou prožíváme, dospíváme, obrazně řečeno, ve spirále dějinného vývoje nad tuto historicky významnou epochu. Otvírá se nám perspektiva kvalitativně nové, dosud nejvyšší úrovně, které může lidstvo dosáhnout, to jest perspektiva nové beztrídní, komunis-

tické společnosti, založené na dostatku životních prostředků, ovšem nikoliv již v přírodě původní, se kterou člověk prvobytně pospolný sváděl úporný boj o holé bytí, ale v přírodě veskrze polidštěné, se kterou se člověk musí naučit zacházet s nejvyšší šetrností jako dobrý hospodář. V podstatě se blížíme údobí, kdy se otvírá perspektiva nových, skutečně lidských dějin člověka osvobozeného od všech základních reziduí, které ho v oblasti vědomí poutaly s jeho živočišnými kořeny a znovu a znovu ho srážely k animálnímu boji člověka s člověkem ve formě třídně antagonistických společenských vztahů.

Tento dějinný aspekt nového postavení člověka a společnosti v přírodě, který je dialekticky spjat s nezbytností definitivního skoncování se všemi formami třídního útlatku, jak to již uskutečňují socialistické státy po vítězném boji dělnické třídy a všech ostatních pokrokových sil, musí stále hlouběji prostupovat veškeré ekonomické i sociální plánování a řízení dalšího rozvoje socialistické společnosti. Souhrnně řečeno, úspěšné řešení základních otázek péče o životní prostředí ve prospěch všeho lidu je v dialektické souvztáhnosti s rozvinutím socialismu a vybudováním komunismu.

Takzvaná hrozba ekologické krize je tedy důsledkem rozvoje nikoli civilizace jakožto takové, ale civilizačních forem poplatných kapitalistické formaci. Proto snahy o řešení otázek péče o životní prostředí bez současného posilování socialistických forem života i socialistického způsobu řízení společnosti se ve svých důsledcích nutně musí mýjet s výsledným účinkem. V tomto směru je nám základním vodítkem i příkladem usnesení Nejvyššího sovětu SSSR *O opatření k dalšímu zlepšení ochrany přírody a k racionálnímu využívání přírodních zdrojů* ze září minulého roku, které bylo vypracováno na základě závěrů XXIV. sjezdu KSSS, jakož i řada bodů z usnesení XIV. sjezdu KSČ, který věnoval mimořádnou pozornost i této sféře zájmů naší socialistické společnosti.

Přitom je třeba mít na paměti, že tak, jako je tomu ve všech sférách našeho života, stává se i problematika péče o životní prostředí předmětem ideového střetání v dnešním třídně rozděleném světě,

a že se projevují snahy odpočítat pozornost od třídní podstaty tohoto problému a převádět jej na mimoideové, apoliticky pojaté otázky „civilizace dvacátého století“. Je skutečností, že v oblasti péče o životní prostředí je i řada mimotřídních, biologických či technických aspektů. Proto při projednávání výše uvedeného usnesení Nejvyššího sovětu SSSR uvedl náměstek předsedy rady ministrů SSSR, poslanec V. A. Kirillin, že ochrana životního prostředí je nyní aktuálním úkolem všech zemí světa a že Sovětský svaz je ochoten podílet se na kolektivních mezinárodních opatřeních na ochranu životního prostředí a pro racionální využívání přírodních zdrojů. Avšak současně uvedl, že principiální řešení může uskutečnit jen socialistická společnost, kde rozvoj ekonomiky je založen na všelidovém vlastnictví výrobních prostředků a přírodních zdrojů a na vědecky zpracovaných plánech. Leninské myšlenky o ochraně životního prostředí a maximálně výhodném využívání přírodních zdrojů ve prospěch všeho lidu nyní i v budoucnosti jsou základem politiky KSSS i Komunistické strany Československa. Tyto myšlenky jsou i východiskem pro komplexní řízení a plánování dalšího rozvoje naší společnosti.

2. K otázce vztahu mezi tzv. mikroprostředím a makroprostředím

Hovoří se často o globálních problémech civilizace, poukazuje se na nebezpečí globální ekologické krize a současně se věnuje pozornost otázkám mikroprostředí, bydlení, práci atp. Stále více se však ukazuje, že toto členění na mikrosféru a makrosféru je členěním příliš hrubým, a tudíž nepřesným.

Domnívám se, že jak z teoretického, tak z praktického hlediska bude potřebné použít členění na několik mezistupňů, aby se celý problém vztahu člověka k hmotnému světu stal lépe pochopitelným. Podle mého názoru by tyto mezistupně neměly být ani příliš početné (příliš jemné), ani příliš hrubé.

Mám na mysli, že hovoříme-li o tzv. mikroprostředí jedince, můžeme si představit obecně jedince jakožto takového, ale konkrétně to může být muž nebo žena, dítě, dospělý nebo starý člověk, může náležet k rozmanitým sociálním skupinám atp. K takto diferencovanému je-

dinci pak náleží i různé mikroprostředí, s nímž je v interakci.

Podíváme-li se například jen na poměrně malé území naší republiky, můžeme pozorovat výrazně odlišné druhy prostředí: prostředí ve velkoměstské aglomeraci, jakou je např. Praha a její zázemí, prostředí v Severočeské hnědouhelné pánvi, prostředí venkovské krajiny v jižních Čechách, v Tatranském národním parku atp. Musíme proto již při řešení otázek mikroprostředí přihlížet k širším souvislostem různých mezistupňů mezi konkrétně pojatým mikroprostředím a makroprostředím nebo globálním prostředím. Tyto mezistupně můžeme spatřovat i v řadě dalších sfér života, např. v oblasti řízení a správy (obec, okres, kraj, stát, integrovaná soustava států atp.), kde je představují různé správní a řídicí orgány. A na všech těchto mezistupních bychom měli shromažďovat potřebné informace o pohybu, který se odehrává v jejich subsystémech, systémech a nadsystémech.

Ve své studii „Civilizace, kultura a životní prostředí“ (interní edice Ústavu pro filosofii a sociologii ČSAV, 1972) jsem navrhl pět těchto mezistupňů a orientačně je nazval mikroprostředím, semiprostředím, mezzoprostředím, makroprostředím a globálním prostředím.

3. K pojmu či pojetí tzv. životního prostředí

Dnes již nastalo údobí, kdy tento pojem přiměřeně pronikl do povědomí mnoha lidí. V tom však je zároveň nebezpečí, že bude různě chápán a vykládán. Různorodé interpretace pojmu prostředí pak ovlivňují různé orgány a instituce, které mají otázky životního prostředí řešit. Byla učiněna již řada pokusů klasifikovat tento pojem jak v národním, tak v mezinárodním měřítku a zdá se, že již je možno dospět k takovému formulování pojmu životního prostředí, aby se nevyskytovaly v různých materiálech formulace, které nepřispívají ke správnému pochopení věci, ale spíše věc komplikují. Mám na mysli např. často používanou formulaci „životní a pracovní prostředí“. Vždyť životní prostředí je souhrnný pojem, zahrnující veškerou objektivní skutečnost, s níž je člověk (jako jedinec, sociální skupina, organizovaná společnost atp.) v interakci a v jejímž rámci může pracovat, odpočí-

vat, uspokojovat své různé zájmy, dále se rozvíjet a navazovat celou hierarchii vztahů s ostatním organickým světem. Proto se v širším pojetí pojem „životní prostředí“ zhruba kryje s pojmem „biosféra“. Naproti tomu „pracovní prostředí“ je částí životního prostředí uzpůsobenou převážně k různým pracovním činnostem. Samozřejmě, že je možné a účelné rozlišovat různé druhy či části životního prostředí: například sociální prostředí neboli prostředí mezilidských vztahů, věcné či hmotné prostředí. Toto hmotné prostředí je možno zase rozlišovat buďto podle funkcí, jimž slouží (obytné, rekreační, pracovní atp.), nebo podle jeho kvalitativních charakteristik (např. městské prostředí, venkovské prostředí, krajinné prostředí atp.). Mluvíme-li tedy o hmotném životním prostředí, máme na mysli objektivní realitu, která umožňuje výměnu látek mezi člověkem a přírodou (to znamená určitou skutečnost, v níž jsou přítomny příslušné látky, které může člověk získávat), ale ve které je i druhá stránka, totiž podmínky, které umožňují výměnu látek uskutečňovat, tím mám na mysli takovou vlastnost, kterou nazýváme obyvatelností nebo obytností prostředí.

Nejde tedy jen o reprodukční cyklus ve smyslu výměny látek ve společenské podobě, ale jde také o podmínky, které umožňují člověku pobývat v určité části hmotného prostředí, a to jak ve smyslu biologickém, tak i psychosociálním. Proto hovoříme-li o obytnosti prostředí, máme na mysli somatické i psychické podmínky pro pobyt člověka. A v tomto smyslu mají značný význam dříve uvedené mezistupně mezi mikroprostředím a makroprostředím. Vždyť zcela jiné je vzájemné působení člověka a makroprostředí, kde lidé řídí prostřednictvím společenských nástrojů v určitých hrubých měřítcích prostorovou organizaci života (využívání přírodních zdrojů, urbanizační proces atp.), a něco jiného je, zabýváme-li se tím, co nazýváme konkrétním životním prostředím určitého člověka nebo určité sociální skupiny v konkrétní části některé krajiny, v některém městě, v některém bytě atp.

4. K otázce kvality životního prostředí

Často když se dostáváme do diskusí o kvalitě životního prostředí, dospíváme

k problému, jak měřit a hodnotit tuto kvalitu a jak ji uplatňovat v oblasti řízení, plánování atp. Přitom se dostáváme do nebezpečí, že „ekologicky“ srovnáváme přírodní děje (ekologie měla své kořeny v přírodních vědách) s ději lidskými. Dosti často se činí paralely mezi společenstvím organismů živočišného či rostlinného charakteru a společenstvím lidí, jako by zákonitosti jejich vývoje byly téměř totožné. Soudím — ale je to jen poznámka na okraj —, že takovým srovnáváním můžeme dospět k velmi zjednodušeným pohledům. Opomíjí se právě to, co v dějinném vývoji můžeme chápat jako revoluční zlom ve vývoji „života“, totiž vytvoření lidského společenství jako vývojového stupně zásadně odlišného od všech ostatních organických společenstev. Jestliže tuto lidskou dimenzi opomeneme a soustředíme se převážně na dimenzi biologickou, v podstatě živočišnou, pak se nám může vytrácet z řízení péče o životní prostředí nejpodstatnější stránka lidské dimenze, totiž společenská podstata člověka. To můžeme pozorovat u různých pomocných aparátů, v nichž se tato stránka někdy opomíjí. To pak vede k určitým nesnázím, máme-li uspokojovat takové životní potřeby, které spadají do oblasti emocí, estetická atp. Ačkoliv v jiných polohách, např. na úseku řízení umělecké tvorby nebo v oblasti ideologie, přikládáme společenské stránce lidské dimenze značný význam, v poloze hmotného světa — hmotného prostředí — se tato stránka polidštění hmotného světa někdy opomíjí, jako by též zde neměla významnou roli. A přece když např. projednáváme návrh směrného územního plánu hlavního města Prahy, víme, že mnoho lidí velmi zajímá nejen to, zda Praha bude obytná ve smyslu biologickém a funkčním, ale také, zda si zachová jedinečnost historicko-kulturní. Pak se nám tato stránka objevuje jako velmi složitě agregovaná otázka v celé problematice řízení výstavby i její ekonomické efektivnosti.

Nechci zde hlouběji rozvíjet tuto velmi složitou a subtilní problematiku, ale s jistotou zjednodušením můžeme říci, že určitá úroveň estetické kvality má být nedílnou součástí každého díla, má být nedílnou součástí jeho souhrnné kvality, a nikoliv dodatkem, který se někdy může objevit jako neorganicky přidaná plastika, reliéf

či ozdobná mozaika na ryze utilitárně pojaté stavbě; tím se nedílná kvalita díla násilně roztrhuje na dvě zdánlivě odlišné, mezi sebou jakoby nesouvisející části.

Již ve starém rakousko-uherském stavebním řádu bylo v preambuli uvedeno, že stavební dílo má odpovídat také krašovicu. Současná civilizace nás však přivedla k tak složitým pomocným nástrojům, že tato prostá, elementární pravda, která by měla být samozřejmostí i dnes, je složitě nahrazována specifickými normativy k zajištění zvláštních prostředků na estetizaci díla, ačkoliv je jasné, že jakákoliv tvorba umělého prostředí člověka je neodmyslitelná od estetické dimenze.

5. K teorii efektivnosti řízení

Teorie efektivnosti národního hospodářství a teorie řízení jsou navzájem neoddělitelnou problematikou.

Abychom mohli dosáhnout praktického efektu, potřebujeme na všech mezistupních — od mikroprostředí až po globální prostředí, od mikroprocesu řízení až po makroproces atp. — určité informační toky a informační banky dat. Tak např. v Severočeském kraji se již zřetelně ukazuje, že je nezbytné soustavněji než dosud shromažďovat potřebné informace, aby se na tomto „krajském“ mezistupni mezi mikroprostředím a makroprostředím mohlo účinněji čelit některým tendencím, které zde způsobují vážné nedostatky v kvalitě životního prostředí, a aby se s těmito informacemi mohlo včas operativně manipulovat při integrálním, komplexně chápáním využívání tohoto území; to znamená jak efektivní využívání přírodních zdrojů (např. pro rozvoj energetiky, chemie atp.), tak současně zajištění takové obytnosti tohoto území, jaká by v nejvyšší možné míře odpovídala konkrétní situaci i budoucím potřebám. Jde tedy o integrální zajišťování materiální užitočnosti a obytnosti světa, které by mělo v celé šíři prostupovat plánování a řízení ekonomického i společenského rozvoje. Tato potřeba není teoretickým přáním, ale je důsledkem velkého hospodářského rozmachu, k němuž dospěla naše společnost v etapě nástupu k vědeckotechnické revoluci. Může být uspokojena jen teoretickou a praktickou součinností společenských, technických i přírodních věd, s jejichž pomocí by byla usoustavněna suma

základních kvalitativních ukazatelů, a něž by se opírala decizní sféra.

Literatura

- [1] Informační zpravodaj č. 3/1972 Rady pro životní prostředí při vládě ČSR ve spolupráci Rady vlády SSR pro životné prostředí, vydaný k 55. výročí Velké říjnové socialistické revoluce a 50. výročí založení Sovětského svazu:
 - a) Usnesení Nejvyššího sovětu SSSR ze dne 20. září 1972 *O opatřeních k dalšímu zlepšování ochrany přírody a racionálnímu využívání přírodních zdrojů*.
 - b) Další informace o průběhu jednání Nejvyššího sovětu SSSR k této otázce.
- [2] Ikonnikov, A. V.: *Formirovanije gorodskoj sredy. Novoje v žizni, nauke, téchnike*. Znanije 1973, č. 1, serijská stroitelstvo i architektura.
- [3] Akiezer, A. - Kočetkov, A.: *Urbanizace v SSSR — tendence a perspektivy*. Referát na Světovém sociologickém kongresu ve Varně 1970.
- [4] Sborník materiálů: *ECE Symposium on Problems Relating to Environment*, held from 2 to 15 May 1971 in Prague. United Nations publication — Sales number: E 71 II. E. 6.
- [5] *Final Report of the Symposium on „Man and his Environment“*. Helsinky, February 5–9 1968, organized by the Finnish National Commission for UNESCO in co-operation with UNESCO.
- [6] Dasmann, R. F.: *Planet in Peril? Man and the Biosphere Today*. UNESCO 1972.
- [7] Gudožnik, S. G.: *Rozvoj pracovní činnosti a ovládnání přírody*. Interní text přednášky přednesené na pracovním semináři Ústavu pro filosofii a sociologii CSAV v r. 1973.
- [8] Lebeděv, Ju. S.: *Architektura i bionika*. Moskva, Izdatelstvo literatury po stroitelstvu 1971.
- [9] Kručukova, N. - Krystev, T.: *Čelovek, jeho sreda i svobodnoje vremja*. Sofia, Gosudarstvennoje izdatelstvo „Těchnika“ 1972.

Резюме

Лакомый 3.: К проблематике отношения между общественно-экономическим планированием и охраной окружающей среды

Автор в своей статье кратко занимается пятью вопросами отношения окружающей среды к экономическому и социальному планированию.

В первой части он обращает внимание на качественно революционный переворот в развитии отношения человека и общества к материальному миру под влиянием развития науки и техники. Он подчеркивает необходимость исторического подхода к этому вопросу, чтобы можно было понять всю глубину и историческое значение изменений, через которые проходит человечество в своем отношении к окружаю-

щей среде. Он указывает на объективную закономерность этого процесса развития, который также в этой плоскости бытия человека подтверждает необходимость обобществления средств производства и природных источников и также научного планирования развития общества. Только эти изменения общественных отношений позволяют давать отпор т. наз. экологическому кризису, так как они дают реальные предпосылки для того чтобы благоразумно распорядиться с природными богатствами и просторами на пользу всего народа.

Во второй части автор занимается вопросом систематического упорядочения проблематики охраны окружающей среды в пять исходящих друг из друга ступеней: с микросреды по глобальную биосферу, так как эти пять ступеней отвечают организационной структуре и управлению нашего общества.

В третьей части автор уделяет внимание истолкованию понятия «окружающая среда» и его разных интерпретаций. Он указывает на две стороны охраны окружающей среды, т. е. на охрану природных источников и их рациональное использование и на заботу о благоприятных условиях для пребывания в среде. Он доказывает, что только интегральное решение т. наз. применимости и пригодности для жилья материальной среды может устранить нежелательные придаточные действия развития производительных сил на качество окружающей среды с точки зрения её обитаемости человеком.

В четвертой заметке уделяется внимание качественным сторонам окружающей среды. Указывается на специфически человеческую потребность эстетического размера. Эстетическое качество среды является неотъемлемой составной частью суммарного качества материальной окружающей среды, сформированной и преобразуемой человеком. Поэтому даже в процессе планирования и управления охраной окружающей среды полезно предусматривать эту важную составную часть суммарного качества среды.

В последней, пятой заметке автор рекомендует на всех соответствующих межступенях, начиная с микро- по макросреду, систематически собирать сведения о состоянии и происходящих изменениях в окружающей среде, а именно как с точки зрения черпания и рационального использования природных источников, так с точки зрения целесообразно организованной, здоровой и красивой среды для труда, жилья и отдыха человека. Такое систематическое собирание сведений может быть действительным вспомогательным орудием для сферы принятия решений.

Summary

Lakomý Z.: Problems of the Relation of Socio-Economic Planning to the Care for Living Environment

In his paper the author deals briefly with five problems of the relation of living environment to economic and social planning.

In Part I attention is drawn to the quali-

tatively revolutionary reversal in the development of man's and society's relation to the material world due to the influence of the development of science and technology. The author stresses the necessity of approaching this problem in a historical way in order to understand the whole depth and the historical impact of changes undergone by mankind in relation to the living environment. He points to the objective law of this developmental process which even on this level of man's being testifies the necessity of socializing the means of production and natural resources as well as the scientific planning of society's development. Only these changes of social relations make it possible to face the so called ecological crisis, because they set real prerequisites for a wise economy as regards natural riches and space for the benefit of all people.

Part II of the paper deals with the issue of a systematic classification of problems concerning the care for living environment in five subsequent degrees from the micro-environment up to the global biosphere, because these five degrees correspond with the organizational structure and management of society.

In Part III attention is paid to the explanation of the concept of "living environment" and its different interpretations. One points to two aspects of the care for living environment, i.e. the protection of natural resources and their rational utilization as well as the care for favourable conditions of man's stay in the environment. The author deduces that only an integral solution of the so called usability and habitability of material environment can remove the undesirable secondary effects of the development of productive forces on the quality of living environment from the viewpoint of its habitability by man.

In Part IV the author pays attention to the qualitative aspects of the creation of living environment. He points to the specific human need of aesthetic dimension. The aesthetic quality of environment is an unseparable part of the aggregate quality of material living environment created and re-created by man. For this reason it is useful, even in the process of planning and managing the care for living environment, to bear in mind this important component of the aggregate quality of environment.

In Part V the author recommends a systematic collection of information on the state and current changes in the living environment, i.e. in all respective interlevels from micro to macro-environment, both from the viewpoint of the exhaustion and rational utilization of natural resources and from the viewpoint of a purposefully arranged, healthy and beautiful environment for man's work, living and rest. Such a systematic collection of information can become an effective auxiliary instrument for the sphere of decision-making.